

Manlio Sodi

"Vita di Cristina di Marquate", Anna Aleksandra Głusiuk, Roma 2013 : [recenzja]

Saeculum Christianum : pismo historyczne 21, 323-324

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Głusiuk Anna Aleksandra, *Vita di Cristina di Markyate*. Edizione critica e traduzione [italiana]. Presentazione di Marco Conti = *Flumina ex Fontibus* 5, Libreria Ateneo Salesiano, Roma 2013, pp. 228.

«Il presente volume è frutto di una lunga ricerca iniziata alla fine del 2008 e conclusasi felicemente nel giugno del 2011». Sono queste le parole con cui il prof. M. Conti introduce la “presentazione” della ricerca realizzata nel contesto del percorso di specializzazione tipico del *Pontificium Institutum Altioris Latinitatis*, in Roma.

Come indicato nel titolo, si tratta della *Vita di Cristina*, eremita e poi badessa del monastero di Markyate (Inghilterra, XII secolo). Dall’insieme traspare il carattere di una delle più determinate e coraggiose donne dell’epoca qualora si consideri il concetto e il ruolo che la donna aveva in quei secoli. Lo dimostra, tra l’altro, la sua determinazione nel contrapporsi ai familiari che non condividevano il suo progetto di vita: vivere cioè una vita consacrata alla preghiera e all’ascesi nel monastero.

Nata a Huntingdone nell’anno 1100 ca., fatta sposare con inganno con Burtredo, malgrado le numerose ostilità porta a compimento il desiderio di diventare *sponsa Christi*. Per questo fugge dalla casa paterna e si nasconde per diversi anni a Flamstead presso l’anacoreta Alfwen, e poi a Markyate presso l’eremita Ruggero. Soltanto dopo la morte del vescovo di Lincoln Roberto Bloet, che apparteneva al gruppo dei detrattori, Cristina finalmente poté pronunciare i voti solenni nel 1131. Questa in rapida sintesi la “vita”.

L’opera è divisa in due parti: la *prima*, con funzione introduttiva, prende in esame i dati biografici di Cristina (Teodora) di Markyate. Sono analizzati i personaggi importanti che svolgevano un ruolo determinante nella sua vita, tra i quali si trovano il vescovo di Durham, Ranulf Flambard, il vescovo di Lincoln, Robert Bloet, l’eremita Ruggero e l’abate Goffredo di St. Albans (cf pp. 11-41). Nel contesto è descritta l’affascinante storia del manoscritto, conosciuto oggi con il nome di *Cotton Tiberius E1*, custodito nella British Library di Londra, nel quale si trova la *Vita de Sancta Theodora, que Christina dicitur*. Vi si tratta anche della questione del committente e dell’autore dell’opuscolo (cf pp. 41-59, e 60-65). L’ampia *Introduzione* si completa con la “descrizione del testo” (cf pp. 65-68). È a partire da questa meticolosa *Introduzione* che il lettore può percorrere tutto il testo della *Vita* latino-italiano, che costituisce la *seconda* parte dell’opera (cf pp. 70-213).

Come si accenna nella Premessa, «l’edizione critica si affianca alle due già esistenti: la prima pubblicata da C.H. Talbot nel 1959 con traduzione inglese a fronte, e l’altra da P. L’Hermite-Leclercq e A.M. Legras nel 2007 con traduzione francese a fronte». In tal modo anche per l’ambito italiano la presente edizione costituisce un punto di riferimento prezioso per chiunque voglia approfondire questi contenuti.

Nel percorso di approfondimento è di grande aiuto l’ampia bibliografia (cf pp. 215-221) e l’Indice dei nomi e dei luoghi (cf pp. 223-224).

Elementi di novità in questo lavoro sono costituiti dalla valorizzazione di documenti relativi alla fondazione del monastero di Markyate e alla sua benedizione da parte del vescovo Alessandro di Lincoln. Ma l’elemento di maggiore novità è costituito dalla proposta di spostare la data della morte di Cristina di Markyate dal 1165 (secondo la maggior parte degli studiosi) al 1190 ca. valorizzando documenti mai presi in considerazione in precedenza.

Solo una lettura attenta dell’opera permette di cogliere i numerosi apporti che l’Autrice offre lungo l’ampio percorso. Alcuni di questi meriterebbero un’ampia presentazione che esula, però, dallo spazio concesso ad una recensione.

In conclusione, la pubblicazione della presente opera nella collana “Flumina ex Fontibus” della Facoltà di Lettere cristiane e classiche dell’Università Salesiana, costituisce un’occasione per evidenziare risultati eloquenti dell’offerta culturale dei propri programmi. Per la dr. Anna Głusiuk – nel frattempo cooptata come docente nell’*Instytut Nauk Historycznych* presso l’*Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego* a Warszawa – un incoraggiamento per proseguire in interessanti ricerche nell’ambito della storia e della letteratura dei secoli che hanno segnato l’Età di Mezzo.

Manlio Sodi

Jerzy Strzelczyk, *Longobardowie. Ostatni z wielkiej wędrówki ludów. V-VIII wiek*, PWN, Warszawa 2014, ss. 261.

Poznański mediewista Jerzy Strzelczyk nie wymaga przedstawiania, a jego publikacje zawsze budzą zrozumiałe i uzasadnione zainteresowanie. Pola jego naukowych dociekań są rozległe i zróżnicowane; obejmują zarówno dzieje słowiańszczyzny i Polski, jak i szeroko pojęte wczesne średniowiecze europejskie. Te ostatnie zaowocowały kolejną pozycją – pierwszą w języku polskim monografią dotyczącą plemienia Longobardów: *Longobardowie. Ostatni z wielkiej wędrówki ludów. V-VIII wiek*.

Już sam tytuł dzieła wskazuje na chronologiczne ułożenie Longobardów u schyłku wielkiej wędrówki ludów przełomu starożytności i średniowiecza, która otwarta w IV wieku przez Hunów, zamknęła się wraz z najazdem Longobardów na Italię w drugiej połowie VI wieku. Monografia jednak nie ogranicza się do tych ram historycznych, lecz omawia całą historię Longobardów, która jest dużo obszerniejsza, a mimo szczątkowych wiadomości historycznych dla niektórych okresów, konieczna dla zrozumienia tego, co w ciągu 200 lat działo się w włoskim państwie Longobardów. Autor przedstawia wszystkie wyróżniane w nauce etapy dziejów Longobardów: tradycje legendarne, pierwsze wzmianki zawarte w przekazach historyków oraz okres świetności trwający od VI do VIII w. Ten ostatni, to najszerzej udokumentowany etap dziejów longobardzkich, w którym mieli swoje państwo na terenie Italii, którego dziedzicami stały się w ostatnich wiekach I tysiąclecia księstwa powstałe na jego ruinach. Samo królestwo Longobardów stało się już wtedy częścią państwa Karola Wielkiego a on sam przyjął tytuł *Rex Francorum et Longobardorum*.

Praca składa się z 9 rozdziałów, które budują jasną i przejrzystą strukturę dzieła. Poszczególnym zagadnieniom wyróżnionym w pracy autor poświęcił różną uwagę, co przekłada się także na ilość stron, a wynika zarówno z ilości zachowanych materiałów źródłowych, jak i wagi podejmowanych zagadnień; niektóre omawia krótko i zwięźle, zaledwie na kilku czy kilkunastu stronach, inne zajmują kilka razy tyle. Powstaje za to dzieło bardzo jasne i przejrzyste, a podział treści ułatwi lekturę także czytelnikowi niewtajemniczonymu w szczegóły zagadnienia.

Autor rozpoczyna od zapoznania czytelnika z zachowanymi przekazami pisanymi dotyczącymi Longobardów, w oparciu o nie omawia „prehistorię” tego ludu i konfrontuje te przekazy z danymi uzyskanymi z pomocą innych nauk, przede wszystkim archeologii (rozdział I). Rozdział II jest poświęcony okresowi przejścia od legendarnej „prehistorii” do wiarygodnej i możliwej do zweryfikowania historii, a więc uwzględnia czas od pojawienia się Longobardów w dziełach historyków w II wieku do drugiej połowy wieku V.